

SLIKA BOGA U VJERONAUČNIM UDŽBENICIMA

Denis BARIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
baric.denis@gmail.com

Sažetak

Imajući pred sobom udžbenike za katolički vjeronauk u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj, u članku se, na osnovu biblijskih tekstova koji su uzeti kao temeljni kriterij analize, ukazuje na to koje slike Boga prevladavaju u spomenutim udžbenicima te na koji se način slika Boga predstavlja učenicima određene dobi, odnosno vjeronaučnog godišta. Nakon što se iznosi značenje i određenost pojma »slika Boga«, daje se kratki presjek s obzirom na pravni okvir glede udžbenika za osnovnu i srednju školu u Republici Hrvatskoj, da bi se potom donio prikaz slike Boga u spomenutim udžbenicima. Pritom se ne donosi analiza svakoga udžbenika zasebno s obzirom na pojedini razred, već se objedinjuju slike Boga imajući pred sobom tri razine: niže razrede osnovne škole, više razrede osnovne škole te naposljetku vjeronaučne udžbenike u srednjoj školi.

Na temelju vjeronaučnih udžbenika, autor pojedinačno iznosi i interpretira sliku *Boga Stvoritelja*, *Boga – dobrog Oca*, *Boga Spasitelja*, *Boga – milosrdnoga Oca*, *biblijskoga Boga*, *živoga/osobnoga Boga*, *Boga slobode*, *iskustvenoga Boga* i *Boga nade*. Imajući pred sobom činjenicu da je Bog neizmjerljivo veći od svih naših slika i pojmova koje stvaramo o njemu, u članku se ističe da su vjeroučenici posredstvom vjeronaučnih udžbenika pozvani na izgradnju ispravne slike Boga koju nam je navijestio Isus i svojim životom pokazao.

Ključni pojmovi: slika Boga, vjeronaučni udžbenici, osnovna škola, srednja škola, udžbenički standard.

Uvod

Čovjeku se oduvijek činila iznimno intrigantnom slika Boga. Govoriti o Bogu, doživjeti Boga, susresti Boga, predočiti (si) Boga, samo su neki od izraza

kojima se nastoji sliku Boga učiniti vidljivom, dostupnom i shvatljivom. Nije potrebno govoriti o tome u kojem je sve obimu slika Boga bila i jest nepresušan motiv mnogim likovnim, glazbenim i književnim umjetnicima, ali i običnom čovjeku koji traži, pita, iznosi svoje sumnje, tjeskobe i nadanja. Navedena zainteresiranost još više biva pojačana, imamo li pred sobom riječi evanđelista Ivana: »Boga nitko nikada ne vidje« (Iv 1,18a). Iako taj evanđeoski redak, kad je posrijedi slika Boga, može biti povod za govor o »Sizifovu poslu«, valja istaknuti da se svaka slika, pa tako i ona Boga, ne može zatvoriti u vremensku odrednicu riječi, govora i(li) interpretacije. Ona ih sve nadilazi, jer »slika je naš ljudski osjećaj, mjera onoga što raste ili vene u nama«¹. No, kad govorimo o Božjoj slici, onda nam se treba vratiti na drugi dio evanđeoskog retka iz Ivanova evanđelja: »Jedinorođenac – Bog – koji je u krilu Očevu, on ga obznani« (Iv 1,18b). U tom smislu, »čovjek je pozvan da neprestano razbija svoju, posve ljudsku predodžbu o Bogu i usvaja sliku Boga koju nam je Isus navijestio i svojim životom pokazao«².

Imajući pred sobom udžbenike za katolički vjeronauk u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj, nastojat ćemo, na temelju određenih kriterija, ukazati na to koje slike Boga prevladavaju u spomenutim udžbenicima te na koji se način slika Boga predstavlja učenicima određene dobi, odnosno vjeronaučnog godišta. Vodeći računa o spomenutom cilju, ne možemo ga ne povezati s događajem na razini sveopće Crkve, a to je Izvanredna Sveta godina milosrđa, i papinska bula *Misericordiae vultus*,³ u kojoj je već *implicite* dana jedna slika Boga, a to je slika milosrdnoga Oca. No, ono što se čini još značajnijim jest poziv pape Franje u ovoj Svetoj godini, a to je: upoznati Boga, nanovo otkriti Boga, otkriti njegovo lice, te uvijek iznova otkrivati putove za upoznavanje Boga (usp. MV 17, 25), što i ovaj članak, barem u jednom dijelu, zasigurno jest. Stoga, između ostaloga, članak valja shvatiti i svojevrsnim doprinosom u Svetoj godini milosrđa, odnosno živim uprisutnjenjem poziva pape Franje upućenoga u buli *Misericordiae vultus*. Slijedom navedenoga, iščitavajući udžbenike za katolički vjeronauk u osnovnim i srednjim školama nastoji se, uz pomoć analitičke metode, prikazati slika Boga i njezina interpretacija u svjetlu konkretnih društveno-religijskih promjena i potreba vjeroćenika određene razvojne dobi. Iako postoje mnogostruki kriteriji posredstvom kojih se može analizirati slika Boga u vjeronaučnim udžbenicima, kao što su npr.

¹ Ivan RABUZIN, Slika je mjera ljudskog osjećaja, u: *Vijenac*, 19. IV. 2001., 14.

² Mijo NIKIĆ, Uloga oca u stvaranju slike o Bogu, u: *Obnovljeni život*, 55 (2000.) 3, 358.

³ FRANJO, *Misericordiae vultus – Lice milosrđa. Bula najave Izvanrednoga jubileja milosrđa* (11. IV. 2015.), Zagreb, 2015. (dalje: MV).

književni i autorski tekstovi, ilustracije, fotografije, umjetnička reprodukcija, crtež i slično, u članku ćemo se zaustaviti na biblijskim tekstovima kao temeljnom kriteriju analize. To je ponajprije zbog toga što su sve tematske cjeline/jedinice pojedinoga vjeronaučnog udžbenika prožete biblijskom porukom koja, primjerice, uvodi u promišljanje o određenoj temi, utemeljuje i potkrjepljuje pojedine istine, ali i poziva vjeroučenike na kontekstualizaciju i aktualizaciju biblijske poruke. Ujedno, koliko god takav pristup, odnosno navedeni tekstovi nekima odavali dojam dosade, zastarjelosti, nerazumljivosti i nespojivosti sa svakodnevnim životom, ipak valja istaknuti da je Sveto pismo »nepresušan izvor svih istina, koje se, kad razum premjeri cijelo svoje polje, ne mogu nigdje na drugom mjestu naći«⁴. Naime, »individualna i komunitarna dimenzija vjere, usponi i padovi u preobrazbi staroga u novoga čovjeka po Božjoj mjeri, pitanja i problemi pred kojima se čovjek može naći u realiziranju religiozne dimenzije svojeg bića, rješenja mnogih egzistencijalnih dvojbi i nedoumica u Božjem svjetlu, usmjeravanje življenja u njegovom totalitetu, sve su to stvarnosti koje nalazimo u Svetom pismu i to tretirane ne teoretski i sustavno, nego praktično, životno i egzistencijalno«⁵.

1. Značenje i određenost pojma »slika Boga«

Nedvojbeno je da živimo u vremenu slike. Slika šalje poruku, posreduje sadržaje i potiče na iznošenje dojmova. Nije stoga čudno što sve češće slušamo ili pak sami rabimo izričaj da slika govori više od tisuću riječi, čega bivamo sve više svjesni danas u vremenu tehnološkog napretka, odnosno u »eri medija«, kada se sve učestalije rabe izrazi poput: *moć slike*,⁶ *digitalna i virtualna slika*,⁷ *vizualna kultura*, *slikovna teorija*⁸ i slično. Sveobuhvatnost i svekolika rječitost slike pokazuje svoju moć i u nastojanju posredovanja ljudskih riječi, misli i djela pa se u tom smislu priređuju različite izložbe, glazbene večeri, okrugli stolovi, unutar kojih se, primjerice, ljudski život prikazuje u nekoliko slika, dajući posjetitelju/sudioniku mogućnost uranjanja u nečiju vlastitost, život, te posljedično i mogućnost vlastite interpretacije nečijega života i djela.

⁴ Thomas SÖDING, *Više od knjige. Razumjeti Bibliju*, Zagreb, 2001., 37.

⁵ Marinko VIDOVIĆ, Sveto pismo u novim vjeronaučnim udžbenicima, u: Ivica PAŽIN (ur.), *Za trajni odgoj u vjeri. Katehetske škole za vjeroučitelje osnovnih i srednjih škola*, Zbornik radova, Zagreb, 2006., 13.

⁶ Usp. David FREEDBERG, *Il potere delle immagini. Il mondo delle figure: reazioni e emozioni del pubblico*, Torino, 2009.

⁷ Usp. Žarko PAIĆ, *Novi mediji – od živih slika do slika života*, u: *Zarez*, 16. X. 2008., 26–27.

⁸ Usp. William J. T. MITCHELL, *Slikovna teorija*, Ljubljana, 2009.

No, osim toga posredničkog *inputa* koji šalje slika svojom izvanjskošću, valja istaknuti da ona nije samo predodžba o nekome ili nečemu, nego je vidljivo očitovanje biti stvari koju predstavlja, ona je sama stvarnost koju uprisutnjuje, istinska stvarnost same biti koju naznačuje. Tako je, primjerice, u misli grčkih filozofa svijet (kozmos) slika nevidljivoga svijeta ideja.⁹ Isto tako, u misli grčkih mudraca svijet je prva slika Boga, a čovjek drugotna, što upućuje na sliku Boga Stvoritelja.

Na tragu rečenoga, govoreći o slici Boga, valja istaknuti da već na prvim stranicama Biblije čitamo: »Reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku kao svoju sličnost« (Post 1,26). Naime, »rekavši da je čovjek stvoren na sliku, odnosno slikom Božjom, biblijski je pisac progovorio o čovjekovom porijeklu – od Boga je; o čovjeku samome, tko je i što je – slika je Božja, biće u kojemu prebiva božanstvo, sam Bog«¹⁰. U tom smislu, danas kada govorimo o kršćanskoj, biblijsko-teološkoj antropologiji, tema slike Božje predstavlja ključan pojam za razumijevanje što je, odnosno, tko je čovjek,¹¹ a važnost spomenute teme ujedno zauzima važno mjesto i unutar same teologije i predmet je mnogih znanstveno-stručnih teoloških rasprava i simpozija.¹²

Unatoč tomu što je čovjek slika Božja, sličan Bogu, uprisutnjenje Božje vlastitosti u čovjeku, istom nam je poznato da Biblija zabranjuje predočavanje Boga u slikama upravo zbog pogibli od idolopoklonstva (usp. Pnz 4,16). No, isto je tako poznato da imamo upravo u Svetom pismu Staroga i Novoga zavjeta bezbroj slučajeva kada se sveti pisci, upravo u slici žele približiti Bogu. Tako, primjerice, susrećemo Boga kao lončara i vrtlara, kao pastira i vinogradara, kao oca i majku, kao kralja i zaručnika.¹³ Iznad svega tu su i Isusove prisodobne koje nam na neizreciv način govore o približavanju Boga u slici.¹⁴

⁹ Usp. Robert BLAŽEVIĆ, *Uvod u povijest filozofije*, Rijeka, 2011., 48–49.

¹⁰ Ivan GOLUB, *Imago Dei*, u: Aleksandar FLAKER – Josip UŽAREVIĆ (ur.), *Vizualnost*, Međunarodni znanstveni skup Zagrebački pojmovnik kulture 20. stoljeća. Zbornik radova, Jastrebarsko, 2003., 13. Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (dalje: HBK) – NACIONALNI KATEHETSKI URED (dalje: NKU), *Životom darovani. Udžbenik katoličkoga vjeronauka za treći razred srednjih škola*, Zagreb, 2014., 11.

¹¹ Usp. Anton TAMARUT, *Odnos vjere i razuma u svjetlu čovjekove stvorenosti na sliku Božju*, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 2, 246.

¹² Usp. COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *Comunione e servizio. La persona umana creata a immagine di Dio* (23. VII. 2004.), u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_con_cfaith_doc_20040723_communion-stewardship_it.html (13. IV. 2016.).

¹³ Usp. Celestin TOMIC, *Žena od muža* (1 Kor 11,8), u: *Obnovljeni život*, 52 (1996.) 5, 589; Adalbert REBIĆ, *»U tebi će biti blagoslovljeni svi narodi«*. *Biblijsko-teološka razmišljanja uz tekstove Knjige Postanka*, Zagreb, 2011.

¹⁴ Usp. Ruben ZIMERMANN (ur.), *Compendio delle parabole di Gesù*, Brescia, 2011. Navedene biblijske slike o Bogu upućuju nas na bitno razlikovanje pojma »slika Božja« od učestale

U toj mnogostrukosti slikâ ne nalazimo neku fiktivnu sliku Boga, već mnogostrukost u izričaju Misterija, tj. Otajstva Božjega. Svaka stvorena slika Boga označuje samo jedno Božje svojstvo. Ona nam ne govori toliko o tome kakav je Bog, nego kako se on prema nama odnosi. U tom Božjem ophođenju s ljudima najljepša slika za ljude jest zasigurno da nam je Bog Otac, ili da se on odnosi prema nama kao otac.¹⁵ U tom će smislu papa Franjo istaknuti: »Naš nas Otac, kao što bilo koji otac poučava dijete, uči hodati. Poučava nas da idemo putem života i spasenja. Božje ruke miluju nas u trenucima boli, tješe nas. Naš nas Otac miluje! Toliko nas voli. A tako često u tim milovanjima stoji i oprostjenje.«¹⁶

2. Pravni okvir glede udžbenika za osnovnu i srednju školu u Republici Hrvatskoj

Nakon davanja kratkoga presjeka s obzirom na pojam »slika Boga«, imajući pred sobom vjeronaučne udžbenike, čini se iznimno važnim ukazati na pravni okvir glede udžbenika za osnovnu i srednju školu u Republici Hrvatskoj. Navedeni pravni okvir treba poštivati svaki obvezni i izborni nastavni predmet u Republici Hrvatskoj, pa tako i predmet katoličkog vjeronauka. U tom je smislu itekako potrebno poznavati *Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*,¹⁷ udžbenički standard¹⁸ te *Pravilnik o obveznim udžbenicima i pripadajućim dopunskim nastavnim sredstvima*,¹⁹ ali i *Ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama*,²⁰ koji je sklopljen između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije. Tako je, primjerice, udžbenik za osnovnu i srednju školu definiran kao »nastavno sredstvo namijenjeno višegodišnjoj uporabi, usklađeno s Udžbeničkim stan-

uporabe pojma »slika/-e Boga«. Naime, »slika Božja«, koja specificira Božju objavu o tome, što je, odnosno, tko je zapravo čovjek u svojoj antropološki definiranoj biti, nešto je sasvim drugo od pojma »slika/-e Boga«, koje netko na temelju osobnog iskustva i predodžbe može imati/stvoriti. Budući da vjera svakoga čovjeka uvelike ovisi o slici Boga koju svatko nosi u sebi, od iznimne je važnosti na ispravan način posredovati sliku Boga koja je ponajprije biblijski utemeljena, te ju ispravno kontekstualizirati i aktualizirati.

¹⁵ Usp. Josip JAKŠIĆ, Rast u vjeri djece i mladih uz očeve, u: *Obnovljeni život*, 46 (1991.) 6, 620.

¹⁶ FRANJO, *Uzdignimo srca. Jutarnje propovijedi iz sv. Marte*, Split, 2016., 122.

¹⁷ HRVATSKI SABOR, *Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, u: *Narodne novine*, 27/2010., 55/2011., 101/2013.

¹⁸ HRVATSKI SABOR, *Zakon o udžbeničkom standardu*, u: *Narodne novine*, 65/2013.

¹⁹ MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I SPORTA, *Pravilnik o obveznim udžbenicima i pripadajućim dopunskim nastavnim sredstvima*, u: *Narodne novine*, 104/2013.

²⁰ VLADA REPUBLIKE HRVATSKE – HBK, *Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama*, u: *Katehetski glasnik*, 9 (2011.) 3, 10–14.

dardom, koje se objavljuje u obliku knjige, a može imati i drugu vrstu i oblik ako je tako propisano Udžbeničkim standardom, a služi učenicima kao jedan od izvora znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva...«²¹ Na tragu toga Zakona, u Ugovoru Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije čitamo da su vjeronaučni udžbenici školski udžbenici »koji su u svemu izjednačeni sa školskim udžbenicima za obvezni predmet, s time da moraju imati odobrenje Hrvatske biskupske konferencije, što mora biti navedeno u impresumu udžbenika«²². Spomenuto odobrenje Hrvatske biskupske konferencije glede vjeronaučnih udžbenika ne znači već sam njegov nastanak, nego prije samoga tiskanja vjeronaučnog udžbenika, taj udžbenik treba dobiti odobrenje i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, s obzirom na udžbenički standard. Naime, nakladnik,²³ koji je na temelju natječaja koji raspisuje Hrvatska biskupska konferencija, izradio određeni udžbenik sa svojim autorsko-uredničkim timom, pokreće postupak odobrenja udžbenika pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta podnošenjem zahtjeva za odobrenje udžbenika.²⁴ A udžbeničkim se standardom utvrđuju znanstveni, pedagoški, psihološki, didaktičko-metodički, etički, jezični, likovno-grafički i tehnički zahtjevi i standardi za izradbu udžbenika i dopunskih nastavnih sredstava. Poradi toga je i dužnost ministra spomenutog resora imenovati stručno povjerenstvo, koje

²¹ HRVATSKI SABOR, *Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, čl. 2.

²² VLADA REPUBLIKE HRVATSKE – HBK, Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o katoličkome vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama, čl. 4, § 1. Spomenuto odobrenje Hrvatske biskupske konferencije uzima u obzir jesu li vjeronaučni udžbenici i pomagala ponajprije u skladu s nastavnim planom i programom katoličkog vjeronauka za osnovne i srednje škole. Omogućuju li oni neokrnjeno, autentično i cjelovito komuniciranje otajstava kršćanske vjere te slijede li po svojim ciljevima, sadržajima i putovima ostvarenje načela programiranoga i cjelovitoga vjerskog odgoja i obrazovanja, u skladu s načelom »vjernosti Bogu i čovjeku«. Nadalje, udžbenici trebaju primjereno vrednovati i uključiti ljudsko (učeničko) iskustvo te slijediti načelo korelacije između općeljudskog iskustva i kršćanske vjere, tj. vjere i života. Tijekom odobrenja, itekako se vodi računa i o tom jesu li procesi i ciljevi vjerničke integracije usklađeni s potrebama i mogućnostima naslovnika, njihovom razvojnom dobi i sociokulturalnim okolnostima u kojima žive. Treba imati na umu je li vjeronaučni udžbenici kroz vjeronaučnu građu skladno povezuju i prikazuju kršćanske događaje i poruku, tj. nauk Crkve, njezinu liturgiju i sakramente, povijest Crkve i moralni nauk. I naposljetku, vjeronaučni udžbenici trebaju optimalno omogućiti učeničke aktivnosti, suradnju i stvaralaštvo (intelektualne, afektivne i operativne), i stoga primjerenu katehetsku metodiku. Usp. NKU – HBK, Novi vjeronaučni udžbenici – Natječaj, u: *Katehetski glasnik*, 2 (2000.) 1, 89–94.

²³ Nakladnik je, u smislu *Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, »pravna osoba registrirana za obavljanje nakladničke djelatnosti«, HRVATSKI SABOR, *Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, čl. 2, t. 6.

²⁴ Usp. *Uvojeti i postupak odobravanja udžbenika*, u: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2357> (17. III. 2016.).

ima zadatak prosuditi znanstvenu utemeljenost pojedinog udžbenika, njegovo metodičko rješenje i primjenjivost u nastavi te je li usklađen s udžbeničkim standardom i nacionalnim i predmetnim kurikulumom. Članovi stručnih povjerenstava biraju se između stručnjaka za pojedine nastavne predmete, odnosno za nastavna područja u osnovnim i srednjim školama, znanstvenika, metodičara i učitelja ili nastavnika s najmanje pet godina iskustva u nastavi. Ukoliko je stručno povjerenstvo dalo pozitivno mišljenje glede određenog udžbenika, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta daje nakladniku odobrenje za tiskanje udžbenika.²⁵

3. Udžbenici za katolički vjeronauk u osnovnoj školi

Nakon pravnih okvira vezanih uz vjeronaučne udžbenike u osnovnoj i srednjoj školi, valja posegnuti za njima i dati prikaz slike Boga u njima. Pritom nam nije namjera donijeti analizu svakog udžbenika zasebno s obzirom na pojedini razred, već objediniti slike Boga imajući pred sobom tri razine: niže razrede osnovne škole, više razrede osnovne škole te naposljetku vjeronaučne udžbenike u srednjoj školi.

Udžbenici za katolički vjeronauk u osnovnoj školi doživjeli su dosad nekoliko izdanja. To je i razumljivo s obzirom na promjene u društvenom, religijskom i crkvenom životu, a koje, između ostaloga, utječu i na sveukupno obrazovanje učenika u školi.²⁶ Time je katolički vjeronauk, među ostalim, pokazao da nastoji ponuditi adekvatne odgovore na pitanja i potrebe učenika što se tiče aktualnosti sadašnjega trenutka, te da će iščitavanje znakova vremena i njihovo tumačenje u svjetlu evanđelja i dalje biti njegov prioritet. Ujedno se može pretpostaviti da će to pridonijeti daljnjem učvršćivanju mjesta katoličkog vjeronauka u odgojno-obrazovnom sustavu te da će biti prepoznat kao važna komponenta bez koje ne može biti cjelovitog odgoja.²⁷

²⁵ Usp. HRVATSKI SABOR, *Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, čl. 8, 12, 13.

²⁶ Tu valja i spomenuti da, sukladno *Zakonu o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, učitelji i nastavnici imaju pravo izjasniti se o prikladnosti udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava unutar odgojno-obrazovnog rada. Navedeno izjašnjavaње provodi se, u pravilu, svake četiri godine, kada se ujedno obnavlja ili mijenja *Katalog obveznih udžbenika i dopunskih nastavnih sredstava*. Usp. HRVATSKI SABOR, *Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, čl. 17, t. 1; čl. 18, t. 1.

²⁷ Usp. Blaženka s. Valentina MANDARIĆ, *Prihvaćenost vjeronauka kao školskog predmeta*, u: Ružica RAZUM (ur.), *Vjeronauk nakon dvadeset godina: izazov Crkvi i školi*, Zagreb, 2011., 118.

Analiza slike Boga u vjeronaučnim udžbenicima tijesno je vezana uz *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama*,²⁸ poradi čega se već uvidom u spomenuti program može dobiti okvirna slika Boga u udžbenicima, no biva zanimljivim vidjeti kako je ona razrađena, odnosno posredovana, koji su ciljevi i ishodi definirani za posredovanje slike Boga u određenom vjeronaučnom godištu, pri čemu do izražaja dolazi upravo važnost udžbeničkog standarda o kojemu je unutar pravnog okvira glede udžbenika za osnovnu i srednju školu u Republici Hrvatskoj bilo riječi.

3.1. Niži razredi osnovne škole

Listajući udžbenike za prva četiri razreda osnovne škole, imamo priliku vidjeti da Bog zauzima vrlo važno mjesto, a pokušavajući sliku Boga svesti na nekoliko slika, onda bi to bile: slika *Boga Stvoritelja*, *Boga – dobrog Oca*, *Boga Spasitelja* te *Boga – milosrdnoga Oca*. Te četiri slike Boga u udžbenicima za niže razrede osnovne škole međusobno se isprepliću u svim četirima vjeronaučnim udžbenicima, a nastale su objedinjavanjem mnogostrukih sadržaja unutar nastavnih tema i jedinica koje govore o Bogu te popratnih i(li) uporišnih tekstova koji pomažu u otkrivanju slike Boga, a to su svetopisamski i književno-umjetnički tekstovi, pjesme i slično.

Iako slika Boga Stvoritelja može naići na određena nerazumijevanja i predstavljati poteškoću u razumijevanju za djecu nižih razreda osnovne škole, ipak psiholozi ističu da već »sa 6 godina počinje cjelovitiji razvoj slike o Bogu. On se doživljava kao Stvoritelj svih stvari i u suprotnosti je s đavolskom zloćom.«²⁹ S obzirom na sliku *Boga Stvoritelja*, vjeroučenici, unutar pojedinoga vjeronaučnog godišta, imaju priliku otkriti i upoznati da je Bog čudesno stvorio ovaj naš svijet i ljude kao veliku Božju obitelj te su svi pozvani otkrivati svijet oko sebe i diviti se svijetu, sebi i drugima u tom svijetu. Pojedine nastavne jedinice, npr. Divan Božji svijet pjeva slavu Bogu,³⁰ Bože, čudesno si stvorio ljude,³¹ Svijet je čudesan i tajnovit,³² Čovjek je divno Božje stvorenje,³³ pomažu

²⁸ Usp. HBK – NKU, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Zagreb, 2003.; HBK – NKU, *Plan i program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*, Zagreb, 2009.; HBK – NKU, *Plan i program katoličkoga vjeronauka za trogodišnje srednje škole*, Zagreb, 2014.

²⁹ Mijo NIKIĆ, *Krize i prave slike Boga*, Zagreb, 2014., 9.

³⁰ Usp. HBK – NKU, *Učimo ljubiti Boga i ljude. Udžbenik za katolički vjeronauk prvoga razreda osnovne škole*, Zagreb, 2011., 16–20.

³¹ *Isto*, 21–22.

³² HBK – NKU, *Rastimo u zahvalnosti. Udžbenik za katolički vjeronauk drugoga razreda osnovne škole*, Zagreb, 2014., 18–19.

³³ *Isto*, 20–23.

im u razvijanju osjetljivosti za uočavanje ljepote stvorenog svijeta i čovjeka te u uspostavljanju odnosa povjerenja prema svemu stvorenome.³⁴ U toj slici Boga dolazi do izražaja Božja svemoć koju ispovijedamo na početku Apostolskog vjerovanja, ali i spoznaja ljudske nemoći i ograničenosti, što posljedično do- vodi do ljudske upućenosti, predanosti i ovisnosti o svemogućem Bogu. To bi vjeroučenici u toj dobi upravo trebali osjetiti, vidjeti, upiti na temelju življenja, ponašanja, vjerovanja svojih roditelja. Zanimljivo je da baš roditelji, prvi odgo- jitelji vjere svoje djece, imaju itekako važnu ulogu u posredovanju slike Boga Stvoritelja. Naime, dijete u toj dobi otkriva da njegovi roditelji nisu svemoćni, a ni bez pogrešaka. I u trenucima kada djeca otkriju ili dožive ograničenost i nemoć vlastitih roditelja i vjeroučitelja, oni bi im trebali znati objasniti kako je samo Bog svemoćan. U tom smislu »djeca će najbolje razumjeti Božju sve- moć i usvojiti sliku svemogućega Boga kad im se protumači kako je prekrasnu prirodu, te Sunce, Mjesec i zvijezde stvorio Bog koji je veći i moćniji od svih prirodnih sila«³⁵.

Slika *Boga – dobroga Oca* biva razvidna već iz pojedinih naslova tematskih jedinica u udžbenicima za niže razrede osnovne škole, kao što su npr. Otkri- vamo znakove Božje dobrote,³⁶ Bog je naš dobri Otac,³⁷ Sklad prirode i svijeta – susret s dobrim Bogom.³⁸ Vjeroučenicima se s obzirom na spomenutu sliku predstavlja čovjek kao stvorenje kojemu je Bog u svojoj dobroti darovao život i čitav svijet da zajedno s Bogom dalje stvara i bude odgovoran za taj svijet, a ujedno se učenici potiču biti spremni zahvaljivati za Božje darove i imati svi- jest odgovornosti za čuvanje svega što nam je Bog darovao.³⁹ U tom smislu, biblijski tekstovi u vjeronaučnim udžbenicima prate govor o Bogu – dobrom Ocu, pa tako nailazimo na dijelove pojedinih psalama koji su puni pohvale Božjoj dobroti: Milosrdan je i milostiv Gospodin, spor na srdžbu, bogat dobro- tom (usp. Ps 145,8); Gospodin je sama dobrota i pravednost (usp. Ps 25,8); Puna je zemlja dobrote Gospodnje (usp. Ps 33,5).

Trećom slikom u nižim razredima osnovne škole, slikom *Boga Spasitelja*,⁴⁰ vjeroučenici su pozvani uvidjeti i prihvatiti da se Bog brine za svoj narod, da

³⁴ Usp. HBK – NKU, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 60–61.

³⁵ Mijo NIKIĆ, *Krive i prave slike Boga*, 31. Usp. Joseph COLOMB, *Kateheza životnih dobi*, Za- greb, 1996., 51–52.

³⁶ Usp. HBK – NKU, *Učimo ljubiti Boga i ljude*, 15; HBK – NKU, *Za stolom ljubavi i pomirenja. Udžbenik za katolički vjeronauk trećega razreda osnovne škole*, Zagreb, 2007., 8.

³⁷ Usp. HBK – NKU, *Učimo ljubiti Boga i ljude*, 23.

³⁸ Usp. HBK – NKU, *Na putu vjere. Udžbenik za katolički vjeronauk četvrtoga razreda osnovne škole*, Zagreb, 2007., 12.

³⁹ Usp. HBK – NKU, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 138.

⁴⁰ Usp. HBK – NKU, *Za stolom ljubavi i pomirenja*, 23.

ga čuva i izbavlja, hrani i vodi kroz kušnje života, da ga opominje i poučava i vodi na putu života, a sve to Bog čini jer želi da taj narod postigne spasenje. U tom smislu čak su navedeni načini pomoću kojih Bog želi brinuti, čuvati, spasiti svoje. Vrhunac te Božje brige i ljubavi prema svojim, želeći ih spasiti, Bog nam je dao u daru svojeg Sina kojega je poslao svim ljudima, što potvrđuje i nekoliko nastavnih jedinica u udžbenicima nižih razreda osnovne škole, kao što su npr. Isus – dar Božji zemlji i ljudima,⁴¹ Isus je Sin Božji – slušajte ga.⁴² Poziv na nasljedovanje Deset Božjih zapovijedi, Isusov zakon ljubavi, život po Božjim riječima, predstavljeni i obrađeni u udžbenicima, samo su još neki od pokazatelja Božje brige na putu čovjekova života, odnosno mogući putovi za postizanje spasenja, a u kojima biva prepoznatljiva slika Boga Spasitelja, predstavljena u udžbenicima.

Bog – milosrdni Otac zasigurno je jedna od najbremenitijih i najiscrpnijih slika Boga u vjeronaučnim udžbenicima, čemu govori u prilog i naslov udžbenika za katolički vjeronauk trećega razreda osnovne škole »Za stolom ljubavi i pomirenja«. I ta slika Boga milosrdnog Oca ujedno povezuje nekoliko tema vrijednih ne samo pozornosti nego i dubljega pristupa, a to su, primjerice, grijeh, pomirenje, pokora, opraštanje i milosrđe. Počevši od toga da ljudi nisu poslušali Boga, preko Isusova poziva na pomirenje i praštanje, pri čemu dominiraju biblijski tekstovi susreta Isusa i grešnika te toliko poznata prisposoba o izgubljenom sinu ili milosrdnom ocu (usp. Lk 15, 11-24), dan nam je širok pristup spomenutoj slici Boga milosrdnog Oca. Na temelju navedene slike Boga, vjeroučenici su pozvani otkriti snagu pomirenja i praštanja u svakodnevnom životu te uvidjeti da je zajednički život moguć samo ako su svi ljudi spremni na pomirenje.⁴³

3.2. Viši razredi osnovne škole

Govoreći o višim razredima osnovne škole, valja istaknuti da, imajući pred sobom četiri vjeronaučna udžbenika, možemo svesti prisutnost i govor o Bogu u njima u nekoliko slika, a to su: *Biblijski Bog*, *živi/osobni Bog* i *Bog slobode*.

S obzirom na sliku *biblijskog Boga*, nakon čitanja, analize i interpretacije biblijskih tekstova, vjeroučenici se upoznaju s iskustvom pojedinih ljudi tijekom povijesti vjere koji su susreli Boga. Pritom je snažan naglasak dan na biblijske knjige Starog zavjeta te na izravni Božji zahvat u životima pojedinih ljudi ti-

⁴¹ HBK – NKU, *Rastimo u zahvalnosti*, 34–43.

⁴² HBK – NKU, *Na putu vjere*, 40.

⁴³ HBK – NKU, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 74.

jekom povijesti izraelskog naroda. Iako slika biblijskog Boga s jedne strane za neke može biti nedorečena, jer se uvijek veže uz pitanje: A kakav je to biblijski Bog?, a s druge strane, slika biblijskoga Boga uključuje sve one slike o kojima je već bilo riječi i o kojima će biti riječi. No, ipak valja reći da se slikom biblijskog Boga želi naglasiti biblijsko utemeljenje za bilo kakav govor, sliku Boga, nasuprot nekim iskrivljenim slikama Boga koje učenicima viših razreda osnovne škole nisu daleke, dapače oni propituju, traže i katkad bivaju u tzv. *complexio oppositorum*, tj. u združenosti suprotnosti. Jer kako pomiriti nepostojećeg boga, nemoćnog boga, deističkog ili nezainteresiranog boga, trgovačkog boga ili pak magijskog boga,⁴⁴ sa svim onim ispravnim slikama Boga, negoli čitanjem, analizom, interpretacijom biblijskih spisa, na što se oslanjaju vjeronaučni udžbenici u višim razredima osnovne škole u postizanju ciljeva vjeronaučne nastave.

Nastavno na prethodnu sliku Boga veže se i slika *živoga/osobnog Boga*, koja je u vjeronaučnim udžbenicima prepoznatljiva kroz čovjekovo traganje za živim Bogom, pri čemu do izražaja dolaze riječi sv. Augustina: »jer si nas stvorio, Bože, za sebe, i nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi!«⁴⁵. Naime, učenici viših razreda osnovne škole nalaze se u fazi predadolescencije te, posljedično tomu, sve veći interes pokazuju za one sadržaje i metodičko-komunikacijske pristupe koji su povezani s njihovim osobnim životnim pitanjima i iskustvima. U tom smislu »njihova se pozornost sve više okreće od izvanjskoga prema unutarnjem svijetu i području intenzivnog proživljavanja i kritičkoga odnosa prema cjelokupnoj stvarnosti koja ih okružuje. Oni svijet oko sebe sada promatraju iz svojih osobnih pitanja i svojega subjektivnoga svijeta.«⁴⁶ Na tragu toga, u nastavi katoličkog vjeronauka posebna briga posvećuje se sadržajima i aspektima vjerskog odgoja koji dotiču i pogađaju njihova pitanja, probleme i interese i pomažu im u izgradnji osobnoga vjerničkog identiteta. Poradi toga je u sadržajima pojedinih nastavnih jedinica katoličkog vjeronauka u višim razredima osnovne škole vjera definirana kao: osobni susret s Bogom, ona je »ja« u odnosu prema božanskom »Ti«, vjera je u prvom redu dar Božji, Bog sâm osposobljava čovjeka da može primiti taj dar i uzvratiti mu ljubavlju, vjera je susret sa živim Bogom. Drugi me mogu pripremati za vjeru, poučiti o vjerskim istinama, o ponašanju na vjerskim slavljinama, ali ne mogu umjesto mene vjerovati.⁴⁷

⁴⁴ Usp. Mijo NIKIĆ, Uloga oca u stvaranju slike o Bogu, 362–363.

⁴⁵ Aurelije AUGUSTIN, *Ispovijesti*, I, Zagreb, 2010., 9.

⁴⁶ HBK – NKU, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 114.

⁴⁷ Usp. HBK – NKU, *S Kristom u život. Udžbenik za katolički vjeronauk osmoga razreda osnovne škole*, Zagreb, 2009., 34.

Posljednja slika u udžbenicima viših razreda osnovne škole jest slika *Boga slobode* koja pred nas stavlja Boga koji je slobodan i koji sva svoja djela izvodi po svojoj slobodnoj volji isključujući svaku prisilu ljudi. Ne možemo Boga na nešto prisiliti! Bog je i nama dao slobodu i on najviše poštuje ljudsku slobodu, i želi da budemo slobodni. Sâm naslov udžbenika za šesti razred osnovne škole »Pozvani na slobodu«⁴⁸ daje zaključiti kolika je važnost spomenute slike Boga. Stoga su i vjeroučenici pojedinim tematskim cjelinama i jedinicama, kao što su: Iz ropstva u slobodu – Bog vodi svoj narod u slobodu, Suvremene situacije ropstva i neslobode, Isus Krist naš osloboditelj i Spasitelj, Dekalog – pravila za život u ljubavi i slobodi, Ljubav prema Bogu – u okrilju slobode, pozvani razlikovati slobodu od neslobode, otkriti što to znači slobodan Bog, slobodan čovjek, analizirati istinsku slobodu koja znači izabrati dobro i živjeti moralno i u ljubavi prema Bogu i ljudima. U tom je smislu u vjeronaučnim udžbenicima naglasak stavljen na Božje zapovijedi koje nas zapravo oslobađaju, a ne sputavaju, odnosno ograničavaju. Osim što su te zapovijedi znak Božje ljubavi i brige za nas, one su i putokaz prema slobodi. Čini se ovdje uputnim spomenuti opet prisposobu o milosrdnom Ocu koja je već bila spomenuta, ali neka i ovdje nađe svoje mjesto u kontekstu slike slobodnog Boga. Naime, kada je mladić zatražio dio svog imanja, otac – koji u Isusovoj prisposobi predstavlja samog Boga Oca – uopće ne pokušava urazumiti tog mladića da odustane od svoje besmislene zamisli. On jednostavno u svojoj slobodi poštuje njegovu slobodno donesenu odluku i daje mu dio imanja koji mu pripada. Ocu nije svejedno što sin čini od svojeg života, njega zasigurno boli očinsko srce jer pretpostavlja što će sve taj sin pretrpjeti, ali on u svojoj slobodi poštuje njegovu slobodu.⁴⁹

4. Udžbenici za katolički vjeronauk u srednjoj školi

Na temelju nastavnog plana i programa katoličkog vjeronauka za četverogodišnje srednje škole, na osnovi kojih su sastavljeni vjeronaučni udžbenici, a uvidom u te udžbenike, izlaze na vidjelo dvije slike Boga. To su *iskustveni Bog* i *Bog nade*.

Imajući pred sobom adresate spomenutih udžbenika, odnosno znajući njihovu razvojnu dob, onda će nam, barem okvirno, biti jasan odabir tih dviju slika Boga kao ključnih u vjeronaučnim udžbenicima srednjih škola. Naime,

⁴⁸ Usp. HBK – NKU, *Pozvani na slobodu. Udžbenik za katolički vjeronauk šestoga razreda osnovne škole*, Zagreb, 2007.

⁴⁹ Usp. Mijo NIKIĆ, *Uloga oca u stvaranju slike o Bogu*, 368.

tu razvojnu dob obilježava traženje smisla, potraga za vlastitim identitetom, živjeti iskustvo prenatrpane i zahtjevne sadašnjosti zbog koje se adresati te dobi nerijetko nalaze u različitim krizama i pred različitim izazovima, a kada je pak religiozna dimenzija života u pitanju, onda je nerijetko sve nekako upućeno na sferu privatnoga, odnosno naglasak se uvelike stavlja na zadovoljavanje osobnih potreba.⁵⁰ To su neki najosnovniji podaci iz »osobne iskaznice« srednjoškolaca i tu se nekako uklapaju spomenute dvije slike Boga.

Iskustveni Bog. Imati iskustvo Boga nešto je što izaziva pozornost, nešto što je »opipljivo«, nešto o čemu se priča, pa čak i vjeruje na temelju nečijega svjedočanstva, iako se to isto možda nikada nije osjetilo u vlastitom životu. U razdoblju adolescencije »događa se interiorizacija ili pounutrašnjeenje pojma Boga koji se 'filtrira' kroz bogato subjektivno iskustvo osobe. Bog više nije daleki Bog, nego postaje 'moj Bog', beskrajno dobro biće koje se osjeća i s kojim se može dijalogizirati.«⁵¹ S obzirom na navedene činjenice, vjeronaučni udžbenici srednjoškolcima omogućuju doći u dodir s kršćanskim putovima koji vode do susreta s Bogom i omogućuju iskustvo Boga, a to su: Riječ Božja, bližnji, molitva, sakramenti. Posebno su tu, s obzirom na iskustvo Boga, dragocjeni događaji iz vlastitog života koji mogu obogatiti iskustvo Boga.⁵² Navedeni događaji iz vlastitog života prikazani u vjeronaučnim udžbenicima vezani su, primjerice, uz živote poznatih ljudi iz crkvenog i društvenog života te uz iskustva vršnjaka koji svjedoče o iskustvu Boga u svojem životu (pojedina pisma, pjesme, osobna svjedočanstva) i pritom zasigurno imaju prepoznatljiv utjecaj na religijski identitet adolescenata.

S obzirom na sliku *Boga nade* u vjeronaučnim udžbenicima, valja se prisjetiti riječi pape emeritusa Benedikta XVI. koje iznosi u enciklici *Spe salvi*: »Mi trebamo iz dana u dan nade – manje ili više koje nas iz dana u dan drže na našem putu. Ali bez velike nade, koja mora nadvisiti sve drugo, one nisu dovoljne. Ta velika nada može biti samo Bog, koji obuhvaća cijelu stvarnost i koji nam može ponuditi i dati ono što, sami svojim silama, ne možemo postići.«⁵³ Na tragu navedenih riječi imamo priliku uočiti da već sam naziv udžbenika

⁵⁰ Usp. Danijel CRNIĆ, Pozicioniranost mladih u Crkvi i društvu u Hrvatskoj kao pastoralni izazov, u: *Crkva u svijetu*, 46 (2011.) 2, 197; Jean Paul MATOT, *La sfida adolescente. De-costruzione, incantamento e appropriazione di un mondo proprio*, Roma, 2015., 34.

⁵¹ Mijo NIKIĆ, Uloga oca u stvaranju slike o Bogu, 360.

⁵² HBK – NKU, *Svjetlom vjere. Udžbenik katoličkoga vjeronauka za četvrti razred srednjih škola*, Zagreb, 2010., 57–62; HBK – NKU, *Tražitelji smisla. Vjeronaučni udžbenik za prvi razred srednje škole*, Zagreb, 2008., 202–214.

⁵³ BENEDIKT XVI., *Spe salvi – U nadi spašeni. Enciklika o kršćanskoj nadi* (30. XI. 2007.), Zagreb, 2007., 31.

»Tražitelji smisla« ili pak nastavne jedinice: Živjeti kao protagonist – životna uporišta, Čovjek pred pitanjem svršetka, Kršćanska nada u dovršenje,⁵⁴ smjeraju pogled prema budućnosti, ali ne bez Boga, već s Bogom. Pritom udžbenici ne riječe situacije svakodnevnog života u koje su involvirani i srednjoškolci, tj. razočaranja, gubitke, bezizlaznost, zlo, patnju, ali su unatoč tomu usmjereni prema poruci nade, tj. da ima smisla nadati se i vjerovati u bolju budućnost s Bogom, što posebno dolazi do izražaja kada se, primjerice, unutar pojedinih tematskih jedinica stavlja naglasak na sadržaje: čovjek pred tajnom smrti, susret s Isusom nakon smrti, nada u vječni život, Isusovo uskrsnuće – jamstvo našeg uskrsnuća.⁵⁵

Namjesto zaključka

Uvidom u vjeronaučne udžbenike za osnovnu i srednju školu u Republici Hrvatskoj nastojalo se predstaviti biblijsku sliku Boga i načine na koje je ona posredovana učenicima određenoga vjeronaučnog godišta. Budući da je Bog neizmjerljivo veći od svih naših slika i pojmova koje o njemu stvaramo, vjeroučenici su posredstvom vjeronaučnih udžbenika pozvani na izgradnju ispravne slike Boga koju nam je navijestio Isus i svojim životom pokazao. Spomenuta tema, koja je i izriječkom vezana uz *Plan i program katoličkog vjeronauka u osnovnim i srednjim školama*, prati i sve razine razvojne dobi vjeroučenika, ne isključujući pritom njihova životna pitanja, interese, i odgojno-obrazovne potrebe na području religioznosti i vjere. Temeljit pristup prikazu slike Boga u vjeronaučnim udžbenicima unutar hrvatskoga društveno-religijskog konteksta, čini nam se, pruža dobre temelje za procjenu i usporedbu slike Boga i unutar metodičko-didaktičkih sredstava u drugim društveno-religijskim kontekstima.

Ono što valja naglasiti u posredovanju slike Boga jest činjenica da vjeronaučni udžbenik, odnosno predmet katoličkog vjeronauka, nije jedini posrednik slike Boga. Valja si opetovano postaviti pitanje: Koliko ostali čimbenici posreduju sliku Boga i kakva je to slika? Ili još konkretnije: Koliko obitelj danas posreduje sliku Boga i kakva je to slika? S kakvom slikom Boga dolaze učenici u prvi razred osnovne škole?

Kad pogledamo pojedina istraživanja, onda vidimo da su na današnje mlade, na njihovu sliku o Bogu, Crkvi i obitelji, značajan utjecaj imali upravo

⁵⁴ HBK – NKU, *Plan i program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*, Zagreb, 2009., 38, 123, 124.

⁵⁵ Usp. HBK – NKU, *Svjelom vjere*, 167, 169, 173.

roditelji, odnosno obiteljsko okruženje.⁵⁶ Koliko god bili svjesni činjenice da, osim obitelji, za dobivanje slike o Bogu učenici bivaju potpomognuti i raznim ponudama društvenog života u kojemu se nalaze,⁵⁷ ipak nikad dovoljno ne možemo istaknuti važnost obitelji i doba djetinjstva u stjecanju slike Boga.

Nezamjenjivu ulogu u posredovanju slike Boga ima osoba vjeroučitelja/ vjeroučiteljice, koji vjeronaučni udžbenik trebaju poznavati i upotrebljavati, reći će neki, kao dirigent partituru svoje simfonije. Uostalom, čini nam se da pritom nije dovoljno samo poznavati i upotrebljavati vjeronaučni udžbenik nego i živjeti ono što udžbenik posreduje, jer smo zasigurno i sami toliko puta osjetili da mladi, koji su tražitelji smisla traže životna uporišta i više i ne pitaju postoji li Bog, kakav je Bog, već stubokom govore, odnosno vape: »Pokažite nam Boga!« A tko im može pokazati Boga doli oni koji žive Boga i životom posreduju ispravnu sliku Boga.

Summary

THE IMAGE OF GOD IN RELIGIOUS EDUCATION TEXTBOOKS

Denis BARIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
baric.denis@gmail.com

On the basis of Biblical texts as the main criterion of analysis, the article is analysing religious education textbooks for elementary and secondary schools in the Republic of Croatia in order to determine which images of God dominate in these textbooks and how are they presenting the image of God to pupils of specific age, i.e. religious education grade. After a short presentation of the meaning of the term »image of God«, the article offers a short overview of the legislative framework related to textbooks for elementary and secondary schools in the Republic of Croatia, and continues with an overview of the image of God in these textbooks. The article is not providing a detailed analysis of each and every textbook, but instead groups the images of God according to

⁵⁶ Usp. Valentina MANDARIĆ, Crkva u očima mladih, u: *Bogoslovska smotra*, 71 (2001.) 4, 583; Lisa D. PEARCE – William G. AXINN, The Impact of Family Religious Life on the Quality of Mother-Child Relations, u: *American Sociological Review*, 63 (1998.) 6, 810–828.

⁵⁷ Usp. Josip ŠIMUNOVIĆ, *Božja remek u školi. Pastoral sakramenata i govor o sakramentima u nastavi katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 2014., 25.

three levels: lower grades of elementary school, higher grades of elementary school, and religious education textbooks for secondary school.

On the basis of religious education textbooks, the author individually identifies and interprets the images of God the Creator, God the Good Father, God the Saviour, God the Merciful Father, Biblical God, Living/Personal God, God of Freedom, God who can be experienced, and God of Hope. Bearing in mind the fact that God is infinitely greater than all our images and concepts of him, the article points out that religious education pupils are invited to build up, through religious education textbooks, a correct image of God who has been proclaimed to us by Jesus and witnessed with his own life.

Keywords: *image of God, religious education textbooks, elementary school, secondary school, textbook' standard.*